

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קט:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קפה

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

תורה אור
תורה קפה
דברים עקב י (יב) וְעָמְדָה
יְשָׁרָאֵל קָה יִקְוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁאֵל
מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירָאָה אֵת
יִקְוָה אֱלֹהֶיךָ לְלֶבֶת כָּבֵד
דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד
אֵת יִקְוָה אֱלֹהֶיךָ כָּבֵד לְבָבְךָ
וּבְקֶלֶת נִשְׁפָּח:
קהלת יב (יג) סוֹף דְּבַר הַכֵּל
נִשְׁמַע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֵת
מִצְוֹתָיו שְׂמוֹר כִּי יֵה יָקָל
הָאָדָם:
שמות בשלה טו (א) אֲנִי יְשִׁיר
מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הַשִּׁירָה
הַזֹּאת לִיקְוָה וַיֹּאמְרוּ לְאַמֵּר
אֲשֶׁרֶה לִיקְוָה כִּי נָאָה אָנֹכִי
סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּנָם:
בראשית ב (ו) וְאֵד יַעֲלֶה מִן
הָאָרֶץ וְהַשְׁקָה אֶת קֶל פְּנֵי
הָאָדָם:
שמואל א טו (ו) וַיֹּאמֶר יִקְוָה
אֶל שְׂמוּאֵל אֵל תֵּבֵס אֵל
מִיָּאָהוּ וְאֵל גְּבַהּ קוֹמְתוֹ כִּי
מֵאֲמַתְיֹהוּ כִּי לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה
הָאָדָם כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיִם
וַיִּקְוָה יִרְאֶה לְלֶבָב:
תהלים פד (ח) וְלִכֹּן מִחֵיל
אֵל תֵּיֵל יִרְאֶה אֶל אֱלֹהִים
בְּצִיּוֹן:

קט: ליקוטי

קפג קפד קפה

מוהר"ן

ראש ב"ד, כי אלו הצדיקים שיושבין בעיגול הם בחי' ב"ד, שמהם יוצא המשפט לכל אחד ואחד, הן לזכות הן לחובה, וכן פרנסה יוצאת מהם שהם מחלקין הפרנסה לכל אחד ואחד הראוי" לו : **והעיקר** הוא שיהיה אהבה ביניהם, ואהבה היינו שיהיה האהבה חזקה כ"כ, עד שיהיו רואים זה את זה תמיד, כי מחמת גודל האהבה אינם יכולים לסבול כלל שלא יראו אחד את חבירו תמיד, גם יש אהבה שיכולים לסבול שלא יראו זא"ו, ואעפ"כ הוא אהבה שאוהבין את עצמן מרחוק, וגם זה הוא בחי' רואין זא"ו, כמו שאומרין העולם על דבר השנאוי שאינו יכול לראותו, אבל כשהם אוהבים זא"ו הוא בחי' רואים זא"ו שהוא בחי' אהבה כנ"ל : **וזה** בחי' (סנהדרין ל) סנהדרין היתה יושבת כגורן עגולה, סנהדרין, זה בחי' הצדיקים, שמהם יוצאין כל המשפטים וכל הפרנסה כנ"ל, וזה בחי' כגורן, שמשם יוצא מזונות ופרנסה, וישיבתם בעיגול כנ"ל, וכ"ז כדי שיהיו רואין זא"ו כמו"ש שם בגמרא, היינו בחי' אהבה, שהיא בחי' ראה כנ"ל :

בגדולתו ורוממותו, היא בחינות א. כי היראה היא בחי' מלכות, כמו"ש (אבות פ"ג) אלמלא מוראה של מלכות וכו'. והיא בחינות דלית. בגין דלית לה מגרמה כלום [כ"ג], כי א"א לבא ליראה כ"א ע"י התבוננות השכל בגדולתו. והשכל נקרא יוד, כמו"ש רש"י [כ] אז ישיר משה שראוי לכתוב שר משה אלא יוד ע"ש המחשבה נאמרה. וההמשכה מהשכל להיראה הוא בחי' וא. וזה א. : והיראה הכי' שהוא"כ בא מדברים תחתונים, היא בחי' אד"כ. כי היא בחי' דלי דלות, שאינה נמשכת מהשכל, אלא מהדברים תחתונים. וע"י היראה זו אינו נמשך רק השפעות בעולם, כי הוא בחי' העלאת מ"ן. כמו כשאחד צריך לחבירו ומבקש ממנו, וע"י הבקשה פועל אצלו הדבר, מחמת שדיבוריו ובקשתו שהכניע עצמו לחבירו וביקש ממנו, נעשו אלו הדיבורים בחי' העלאת מ"ן, ופועלים הבקשה אצל חבירו להשפיע לו מה שצריך, כן מה שמעלה היראה מהדברים התחתונים, נעשה מזה בחי' העלאת מ"ן, ונמשכין השפעות בעולם. וזה בחי' (בראשית ב) **ואד יעלה מן הארץ**, ע"י היראה התחתונה זו שהוא"כ בחינות אד כנ"ל, על ידי זה **והשקה את כל פני האדמה**, כי על ידם"ה נמשכין השפעות כנ"ל. וכשנמשך השפע, צריך לעשות כלי לקבל השפע שלא יינקו החיצונים ממנו, והכלי היא בחי' מם שתומה [כ"ג]. וזה אותיות אדם. ועל ידי ההשתוקקות והרצון לנסוע להצדיק, נעשה רושם הכלי, כמו אומן כשרוצה לעשות כלי צריך לצייר ולחקוק מתחילה רושם וציור הכלי, ואח"כ עושה הכלי. כן בזה הרצון לנסוע נעשה הציור ורושם הכלי, ואח"כ כשבא אליו נעשה הכלי. וזה (שמואל א יו) **אדם יראה לעינים**, ע"י יראה לעינים, היינו היראה התחתונה שמקבל על ידי מה שרואה בעינים כנ"ל, על ידי זה נעשה בחי' אדם. היינו שנמשכין השפעות על ידי אד שהוא בחי' יראה זו כנ"ל. והמם הוא הכלי לקבל השפע כנ"ל. אבל על ידי היראה העליונה הנ"ל שהוא"כ בא מהשכלת הלב ברוממותו, על ידה אישתלים שמא קדישא דקודשא בריך הוא כנ"ל. וזה [כ"ג] **וזה יראה ללבב** כשעל ידי יראה ללבב שהוא בחי' יראה עליונה הנ"ל שהיא באה מהשכלת הלב ברוממותו ית' כנ"ל ע"י נשלם שם ה'.

קפד [7] כשאחד

מדבר עם חבירו ביראת שמים נעשה אור ישר ואור חוזר, ולפעמים מקדים האור חוזר קודם האור ישר, כשהמקבל יש לו מוח קטן ואין יכול לקבל דברי חבירו"ה כי אז קודם שמקבל חבירו ממנו שזהו בחי' אור ישר, קודם לזה מקבל הוא מחבירו, ואזי האור חוזר קודם לאור ישר : **כי** כשמדברין עם חבירו ב"ש. אף שאין חבירו מקבל ממנו, אעפ"כ הוא מקבל התעוררות מחבירו, כי ע"י ההכאה שיצאו הדיבורים מפיו לחבירו, ע"י חוזר האור אליו, (וזהו בחי' אור חוזר ממש המוכא בכתבים [7] ע"ש) כמו מי שמכה בכותל שחוזר הדבר אליו, כמו כן כשמדבר לחבירו אע"פ שאין חבירו מקבל ממנו, אעפ"כ הוא בעצמו יכול להתעורר מהם, ע"י ההכאה שיצאו הדיבורים לגבי חבירו והכו"כ בו וחזרו אליו, וע"כ אם היה מדבר אלו הדיבורים בינו לבין עצמו יכול להיות שלא היה מתעורר מהם כלל, ועל ידי שדיברם לחבירו, נתעורר מהם אף שחבירו לא נתעורר, כי חזרו אליו ע"י בחי' ההכאה כנ"ל. (וזהו בחי' אור חוזר שהוא ע"י בחי' הכאה כמבואר בכתבים והבן) :

בגדולתו ורוממותו, היא בחינות א. כי היראה היא בחי' מלכות, כמו"ש (אבות פ"ג) אלמלא מוראה של מלכות וכו'. והיא בחינות דלית. בגין דלית לה מגרמה כלום [כ"ג], כי א"א לבא ליראה כ"א ע"י התבוננות השכל בגדולתו. והשכל נקרא יוד, כמו"ש רש"י [כ] אז ישיר משה שראוי לכתוב שר משה אלא יוד ע"ש המחשבה נאמרה. וההמשכה מהשכל להיראה הוא בחי' וא. וזה א. : והיראה הכי' שהוא"כ בא מדברים תחתונים, היא בחי' אד"כ. כי היא בחי' דלי דלות, שאינה נמשכת מהשכל, אלא מהדברים תחתונים. וע"י היראה זו אינו נמשך רק השפעות בעולם, כי הוא בחי' העלאת מ"ן. כמו כשאחד צריך לחבירו ומבקש ממנו, וע"י הבקשה פועל אצלו הדבר, מחמת שדיבוריו ובקשתו שהכניע עצמו לחבירו וביקש ממנו, נעשו אלו הדיבורים בחי' העלאת מ"ן, ופועלים הבקשה אצל חבירו להשפיע לו מה שצריך, כן מה שמעלה היראה מהדברים התחתונים, נעשה מזה בחי' העלאת מ"ן, ונמשכין השפעות בעולם. וזה בחי' (בראשית ב) **ואד יעלה מן הארץ**, ע"י היראה התחתונה זו שהוא"כ בחינות אד כנ"ל, על ידי זה **והשקה את כל פני האדמה**, כי על ידם"ה נמשכין השפעות כנ"ל. וכשנמשך השפע, צריך לעשות כלי לקבל השפע שלא יינקו החיצונים ממנו, והכלי היא בחי' מם שתומה [כ"ג]. וזה אותיות אדם. ועל ידי ההשתוקקות והרצון לנסוע להצדיק, נעשה רושם הכלי, כמו אומן כשרוצה לעשות כלי צריך לצייר ולחקוק מתחילה רושם וציור הכלי, ואח"כ עושה הכלי. כן בזה הרצון לנסוע נעשה הציור ורושם הכלי, ואח"כ כשבא אליו נעשה הכלי. וזה (שמואל א יו) **אדם יראה לעינים**, ע"י יראה לעינים, היינו היראה התחתונה שמקבל על ידי מה שרואה בעינים כנ"ל, על ידי זה נעשה בחי' אדם. היינו שנמשכין השפעות על ידי אד שהוא בחי' יראה זו כנ"ל. והמם הוא הכלי לקבל השפע כנ"ל. אבל על ידי היראה העליונה הנ"ל שהוא"כ בא מהשכלת הלב ברוממותו, על ידה אישתלים שמא קדישא דקודשא בריך הוא כנ"ל. וזה [כ"ג] **וזה יראה ללבב** כשעל ידי יראה ללבב שהוא בחי' יראה עליונה הנ"ל שהיא באה מהשכלת הלב ברוממותו ית' כנ"ל ע"י נשלם שם ה'.

קפה [2] איתא

בזוהר (ויקרא דף ד ע"ב) כד ישראל אשתלימו בעובדייהו כביכול שמא קדישא אישתלים וכו', ועיקר השלימות היא היראה [כ"ג], כמו"ש (דברים י) **מה ה' אלוקיך שואל מעמך כ"א ליראה** [כ"ג], וע"כ נקראת יראה סוף דבר, כמו"ש (סוף קהלת) **סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא**, כי היא שלימות כל הדברים : ויש שני מיני יראות, יש מי שהוא ירא מזה' מגדולתו ורוממותו בגין דאיהו רב ושלום [כ"ג], ויש יראה למטה ממנה, היינו" שבא ליראה ע"י יראות תחתונות, ע"י יראת מחיה או משר או מפקד אחר, ע"י הוא נזכר ובא ליראת ה' [כ"ג]. ויראה הראשונה שהיא על ידי התבוננות השכל

בזוהר (ויקרא דף ד ע"ב) כד ישראל אשתלימו בעובדייהו כביכול שמא קדישא אישתלים וכו', ועיקר השלימות היא היראה [כ"ג], כמו"ש (דברים י) **מה ה' אלוקיך שואל מעמך כ"א ליראה** [כ"ג], וע"כ נקראת יראה סוף דבר, כמו"ש (סוף קהלת) **סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא**, כי היא שלימות כל הדברים : ויש שני מיני יראות, יש מי שהוא ירא מזה' מגדולתו ורוממותו בגין דאיהו רב ושלום [כ"ג], ויש יראה למטה ממנה, היינו" שבא ליראה ע"י יראות תחתונות, ע"י יראת מחיה או משר או מפקד אחר, ע"י הוא נזכר ובא ליראת ה' [כ"ג]. ויראה הראשונה שהיא על ידי התבוננות השכל

גס בדפ"ר ותרגל - ידם ומתרגל - ידה
טו עיין מבוא שערים שער ו' ח"א דרוש ח'
גס בדפ"ר ותרגל - שהוא בא, ומתרגל - שהיא באה
טז המשך הפסוק הנ"ל בשמואל א-
טז בדפ"ר נגמרת כאן התורה במילים - לבב שעי"י נשלם שם ה' כנ"ל:
ובתקפא תיקון והוסיף כל השאר.
ל גם בתרגל - עליונה הנ"ל שהיא, ומתרגל - עליונה שהיא (ותיבת הנ"ל נמחק)
טז מוהר"ג בתקפא
טז מתרגל - אלקים

ט" בתקפא (דברים יא) ובתשכט תוקן
טו עיין ברבות לג: הקשו אטו יראה דבר קטן הוא ותרגו אין לגבי משה וכו' ועיין בעש"ט עה"ת פרשת עקב יב, שהכוונה מי שהוא לגבי משה והיינו מי שמקורב לצדיק יראה הוא דבר קטן, עיין משיבת נפש סימן פג ועיין ריש תורה יז שיראה ואהבה א"א לקבל אלא ע"י הצדיק.
טז עיין הקמטת הוזהר דף יא:
טז בתקפא ה ינו, בדפ"ר היינו
טז עיין בשם הבעש"ט בספר מאור עינים פ' שמיני:
טז עיין לעיל תורה א' ושם נרשם
ז שמות טו א'
טז גם בדפ"ר ותרגל - שהוא בא, ומתרגל - שהיא באה
טז בדפ"ר א"ד (וכו לקמן בכל מקום שכתוב אד)
טז בדפ"ר - דל דלות, בתקפא גיטין - דלי דלות, בתקפא ברגר ואוצר מחוק קצת ונראה דלי דלית, בתרגל - דלי דלית, בתרגל - דלי דלות, מתרגל - דלי דלית, משך הנחל - דלי דלית, קרן הורובי"ח תשסח - דלי דלות.
טז גם בדפ"ר ותרגל - שהוא, ומתרגל - שהיא

א גם בדפ"ר ותרגל - הראוי, ומתרגל - כראוי
ז בתרגל - היא (בתקפא ברגר ו' נמחק בתולקו ונראה היא)
ז צ"ל סנהדרין לו: והלשון שם כחצי גורן עגולה, וכן בתולין ה.
ז תורה זו בדיק מובאת בשו"ת הר"ן סימן צט לא ידוע מתי והיכן נאמרה
טז בדפ"ר כאן נגמרת התורה ומכאן הוסיף מוהר"ג בתקפא
ז מוהר"ג בתקפא
ז עיין ע"ת שער ו' פ"ה ופ"ז ושער לט דרוש טו
טז מתרגל - הדיבורים
טז בשו"ת הר"ן צט - והכה
טז מתרגל - הדיבורים
טז מוהר"ג בתקפא
טז לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
טז עיין זוהר יתרו עט. לית דחילו אלא באתר דהוי שלימותא שכיח. הובא בתורה די את ח'.

מאמר עיקר השלימות היא היראה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

בתורה זו מדבר רבנו ממדת היראה שהיא עיקר השלימות, ומתחיל מהמדרגה הגבוהה ביותר של יראה שהיא יראת הרוממות, ומאידך מדבר מהמדרגה התחתונה ביותר של יראה, מאדם שרק אחרי שנענש כגון מחיה רעה, הוא נזכר שהקב"ה שלח אותה, וחוזר להיות ירא יראת העונש מה' ית'. ומבאר רבנו שיראה התחתונה הזו, כיון שאחרי הכל האדם מעלה את היראה הנפולה שלו לדעת, ומבין שהיא מהקב"ה, חביבה אצל הקב"ה, וכשהיא עולה למעלה בבחי' מיין נוקבין היא מעוררת יחוד עליון והשפעת שפע מוחין לאותו אדם, וזאי אם הוא נכסף לבוא לצדיק האמת, וגם מוציא לפועל את כיופיו, אזי כשבא לצדיק זוכה לכלי (של שפלות) לקבל בו את המוחין הנ"ל, ועל ידם זוכה למדרגת יראה גבוהה יותר. ויראה כזו עוד יותר חביבה לפנו ית' ועולה ומעוררת שפע יותר, וכך יכול לזכות שיתקיים בו הפסוק "ילכו מחיל אל חיל יראה אלקים בציון" (חיל גמט' מח) עד שיזכה ליראת הרוממות.

ליקוטי הלכות

יו"ד בכור בהמה טהורה ד' - (ב) מבאר מהיכן באה לאדם יראה, עפ"י תורה סה פי ידעית והשגת אלהותו יתברך אין נמשך על האדם כי אם בכחית (יחזקאל א, יד): "והחיות רצוא ושוב", דהיינו על-ידי הרשימו שגשאר מהבטול אל האין-סוף, פי בטול הוא למעלה מהמחשבה, אף אחר-כך כששב מהבטול - נשאר רשימו מזריחת התנוצצות אורו יתברך, ועל-ידי הזריחה של הרשימו הזאת - נופל פחד ויראה ואימה גדולה על האדם. וזאת היראה הוא עקר ההשגחה והקיים שגשאר ונתפס בלב האדם מזריחת התנוצצות אורו הקדוש יתברך.

שיחות

אמר רבינו זכרוננו-לברכה, על-ידי שהאדם נתקרב להשם יתברך על-ידי מניעות רבות שהתגברו עליו ושרם, על-ידי זה נעשה כלי אחר-כך לקבל לתוכו הקדושה (ראה ליקוטי מוהר"ן, סוף סי' קפ"ה): (- ליקוטי מוהר"ן ח"א, הל' נוקי-שכנים גח; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף צ"ד, ור"ה, סעיף י"ז).

הקדמה

רבנו מבאר כאן שתי מדרגות ביראה יראת הרוממות שהיא לבעלי מדרגה ויראה נמוכה יראת העונש שאדם מגיע אליה ע"י יראה חיצונית שירא מדברים שמתלבשת בהם היראה כגון חיה רעה וכיו"ב תחילה מביא רבנו את זוהר ויקרא ד: שם מבואר שהיכן שיש יראת הרוממות אזי כביכול נשלם שם ה'. ומיד מבאר שהיכן שיש רק יראת העונש, כוחה רק לגרום לשפע בעולם הזה, כי היא עולה בבחי' מיין נוקבין ומעוררת את הקב"ה להשפיע שפע, ואזי אם יש לאדם כלי לקבל את השפע אזי זוכה בו, וציוור הכלי נעשה ע"י ההשתוקקות לבוא צדיק האמת וכשבא אליו בפועל, אזי נעשה לו לבי שלם לקבל בו את השפע. ובסוף התורה מבאר שכמה שיש לו יותר קשיים להתקרב לצדיק, כך נעשה הכלי יותר שלם, מסתמא כוונתו למבואר בתורה סו שהמניעות מגבירות את החשק ועל כן הכלי יותר שלם. רבנו לא מבאר מזה הוא השפע שזוכים ע"י היראה התחתונה, וגם לא מבאר כיצד זוכים ליראת הרוממות שהיא היראה השלימה. גם לא מובן מדוע תפס שתי מדרגות ביראה כל כך רחוקות זו מזו, דהיינו המדרגה הנמוכה ביותר שאפילו יראת העונש לא ראוי לקרא לה, ומאידך הגבוהה ביותר יראת הרוממות. ונראה לומר שכל התורה הזו מדברת רק מיראה, וכדרכו ברוב התורות, שתחילה מדבר מהמדרגה שאליה רוצה שנגיע, ואח"כ מבאר כיצד נגיע אליה, הכי נמי כאן, נראה כוונת רבנו שבכוונה מזכיר את המדרגת יראה הנמוכה ביותר ואת הגבוהה ביותר, כי באמת כל המדרגות האחרות נכללות בדרך שצריך לעבור בין היראה הנמוכה עד שזוכים ביראת הרוממות.

כי נ"ל מוכרח שכוונת רבנו שהשפע עליו מדבר כאן, הוא שפע של מוחין ודעת, דהיינו "חכמה שבא" שעליה מדבר. ולזה אמר שיראה הנמוכה היא מיין נוקבין לעורר השפע מוחין, ואזי כשנכסף לבוא צדיק נעשה רושם

הכלי של שפלות, שהוא הכלי לשפע מוחין דהיינו סילוק שכל עצמי¹, ואזי כשבא לצדיק, טבע הקטנות שבטל לגדלות (כמבואר בתורה קלה), ומיד אצל הצדיק זוכה בשפלות שהיא הכלי מוכן למוחין שקיבל ע"י היראה הנמוכה. ואזי זוכה ביראה גדולה יותר. וכן שוב גם יראה זו כיון שהיא לא יראת הרוממות היא רק עולה בבחי' מייך נוקבין לעורר מוחין נוספים, וכנ"ל כשבא לצדיק זוכה בכלי של שפלות ונכנס בו המוחין, וזוכה ליראה גדולה יותר, וכן בכל פעם שבא לצדיק זוכה ליותר יראה עד שזוכה ליראת הרוממות.

ובזה מובן מה שכתב מוהרנ"ת בסוף התורה שרבנו הזכיר את הפסוק ילכו מחיל אל חיל. כי חיל גמט' מה, וזהו כל פעם שבא לצדיק האמת זוכה לילך מחיל אל חיל, ממח קטן למח גדול יותר, ועי"ז ליראה גדולה יותר, עד שזוכה ליראת הרוממות.

וזהו "יראה אל אלקים בציון", כי יראה היא בחי' השגת אלוקות שמרגיש מציאותו ית', על כן ירא ממנו, שזה בחי' "יראה אל אלקים", ואת הכלי להשגה עושים ע"י "בציון" דהיינו כפי הכסופים להגיע לצדיק שעושים ציון ורושם הכלי לזה.

ואולי זה הטעם שכשנוסעים לרבנו אומרים אני נוסע לציון של רבנו. כי הדרך לרבנו היא עושה ציון ורושם הכלי.

כי זה ודאי שיראת שמים היא בחי' השגת אלוקות ואפילו היראה הנמוכה ביותר היא איזה הרגשה פנימית במציאות ה' שעל כן ירא ממנו, וזה בחי' מוחין, דהיינו הארה ממדת "ואמת" שביג תקוני דיקנא של אריך והיא פנמיות החכמה, אלא שביראה נמוכה היא בבחי' מרחוק נראה לי ה' וביראת הרוממות היא הארה חזקה.

וזה ודאי שיראה זוכים לקבל רק ע"י הצדיק האמת, כמבואר בתורה יז, וזהו שאמר רבנו שא"א להיות איש כשר אלא רק ע"י שמתקרבין לצדיק האמת שבדור² וכמבואר כאן שע"י כלי (השפלות) שנעשה ע"י שנכספים לבוא לצדיק ובאים אליו, זוכים למוחין וליראה. וזהו שאמר רבנו³ אני אוצר של יראת שמים.

מדוע היראה הנמוכה רמוזה באותיות א"ד'

רבנו מבאר שיראת הרוממות היא א, כי א' מורכב מ"ו' ו' ד', וכך גם יראת הרוממות היא י', דהיינו חכמה הנמשך בחי' ו', אל היראה שהיא בחי' ד', (היראה היא ד' כי מצד עצמה היא דלה וריקה משכל). וכשנמשך י' אל ד', אזי היא יראה עם שכל, דהיינו יראת הרוממות. אבל היראה הנמוכה יותר היא אד, כי היראה היא בדלות כפולה לכן רמוז בה שני ד'.

וצ"ע כיון שההבדל בין יראת הרוממות ליראה הנמוכה היא בשכל, היה צריך לומר שיראה הנמוכה היא בלא י' חכמה, ואינה א' כלל, ולא כדברי רבנו שהיא א עם עוד ד' דהיינו אד. ואם באמת גם ביראה הנמוכה יש שכל, כיון שאחרי שנענש הוא נזכר בה' ית' וירא ממנו, עדיין צ"ע מדוע אומר שביראה הנמוכה הדלות כפולה, ולא להפך שביראת הרוממות הי' חכמה כפול.

הביאור נ"ל כי מדת היראה לעצמה היא מורא ופחד, שתלוי להיכן האדם מכווין אותו, אם פחד מה' או פחד מדבר אחר, לכן היראה בחי' ד' (דלית לה מגרמא) הרומז לדבר שאין לו שכל בעצמו אלא מה שמאירים בו. ובאמת פגם היראה לא נובע מחוסר דעת, כי גם רשע מה שהוא יודע מציאות ה' מחייב יראה עצומה, והסיבה שהוא אינו ירא, זה לא מחוסר ידיעה אלא כיון שחפץ בהתגלות לבו ולילך אחר תאוותיו, לכן לא מאיר את הדעת ביראה, דהיינו שמשאיר אותה דלה ועניה (ובדרך כלל עוד להפך מכניס בה דעת דסט"א ומורא מפגעי

³ כי המוחין הם חכמה, וחכמה נקראת רחוק כמבואר בתורה פג תנינא כי כתיב "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" וביאר רבנו שזו השגת החכמה דהיינו עד כמה שמשיג שאין בכוחו להשיג, זה בעצמו החכמה, לכן החכמה נקרא רחוק כי רחוק מאד מלהשיג אותה על בוריה. כי חכמת האמת היא להכיר אותו ית' ועי"ז לירא ממנו יראת הרוממות.

¹ חיי מוהר"ן אות רצט (ט) פעם אחת דבר עמי מענין שאי אפשר להיות איש כשר באמת כי אם בשמתקרבין להצדיק האמת שבדור. ענה ואמר קדם שנמצא הצדיק האמת בעולם יכולים להתקרב להשם יתברך מעצמו. אבל אחר שקבר נמצא הצדיק האמת בעולם אי אפשר להתקרב להשם יתברך באמת בשום אופן כי אם בשזוכין להתקרב אליו. (ואמר בזה הלשון, איי סע איז פאר האנין עפעס אואף קען מען יכו' נישמער אז סע איז שוין פאר האנין קען מען אנדערש ניט זיין איין יהוד סידן מען איז זיך צו אים מקרב) ויש לי בעזרת השם שיחה נאה בזה, ואם יהיה רצון השם יתברך לכתבה יתבאר במקום אחר:

² חיי מוהר"ן אות רצד (ד) שמעתי בשמו שאמר שאם היה רוצה לגלות ולהראות היראה שלו לא היה יכולים לעמד ארבע אמות סמוך לביתו, אף הוא מעלים היראה שלו בכונה. וגם אנכי שמעתי מפיו הקדוש שאמר אני אוצר של יראת שמים שכל מי שרוצה יכול לקבל ממני. ובאמת היה נראה בחוש שכל שנתקרב אליו נתמלא חכה יראה גדולה ועצומה, ונתלהב מאד לעבודת השם יתברך אשר לא נראה פואת. וגם עכשו עדין יראתו הגדולה גנוזה בספריו הקדושים, וכל מי שעוסק בהם באמת ובתמימות בא עליו יראה גדולה ומתעורר מאד להשם יתברך כי כל דבריו בגחלי אש:

עוד שם אות רצה (ה) שמעתי בשמו שאמר אלו היינו רואין אוצר היינו רצים בודאי אליו והיינו חופרים ומלכלכים עצמנו ברפש וטיט בשביל לחתך אחריו ולמצאו. והלא אני אוצר של יראת שמים ומדוע לא יהיו להוטים ורצים אחרי לקבלו. ושאלו אותו איך אפשר לקבל והשיב עם הפה והלב צריכין לחתך ולבקש (מיטן פיסק און מיטן הארץ) בפיך ובלבבך לעשותו:

עוד שם אות רצו (ו) שמעתי בשמו שאמר שאיתא בזהר אית יראה ואית יראה וכו', אני רוצה לגלות ולהכניס יראה באנשי, יראה נפלאה שעדין לא היתה יראה פואת בעולם:

טבע וגם דמיונות רבים) ולכן גם יראה נמוכה רמוזה בא' אלא שנוסף בה עוד ד', כי נוסף למה שהיא מצד עצמה דלה ועניה כנ"ל, הרשע מדלדל אותה עוד יותר, ע"י שלא מאיר בה כלל את מה שיודע מהאמת.

וגם מי שירא יראת העונש, הסיבה שאינו ירא יראת הרוממות, זה לא מחוסר ידיעה המחייבת זאת, אלא מחוסר הרגשת מציאות ה', או עד כמה היא מרוממת, דהיינו שלא מצליח להאיר בלבו להביא את הלב להתפעלות מהידיעה שיודע בשכלו. נמצא שגם הוא לא חסר לו י' חכמה, אלא שמחמת הרגל או אטימות וערלת לב, נשארתי היראה שלו בדלי דלות כנ"ל, שנוסף לדלות שמצד עצמה, היא גם דלה מהידיעה שיודע בשכלו.

קושיות

- א. רבנו מבאר שהיראה הנמוכה היא אד', ועל ידה נמשך השפע, וכשבא לצדיק נעשה כלי לקבל אותו. צ"ע מדוע היראה לבד אינה כלי לשפע. אלא היא רק מיין נוקבין הרי בדרך כלל המיין נוקבים הם הכלי לשפע. ג"ל כיון שהשפע הוא מוחין הכלי שלו הוא סילוק שכל עצמי ויראה היא מקפאיה את האדם אבל שפלות היא שמרוקן שכל עצמו ומוכן לקבל שכל אחר, וזה זוכים רק ע"י שבא לצדיק ואזי טבע הקטנות בטל בפני הגדלות כמבואר בתורה קלה. אבל יראה היא מיין נוקבין כי היא חביבה אצל הקב"ה כמלך ששיקר רצונו מהעם היא מוראה של מלכות. לכן זה הדבר שמעורר רצונו להשפיע.
- ב. מהכתוב מה ה' שואל מעמך אלא יראה, לומדים שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, כפרש"י שם. ורבנו מבאר כאן שעל כן רק היראה היא המעוררת רצון הקב"ה להשפיע לנו שפע, כי רק יראה היא הדבר שאנחנו יכולים להעלות לו. וצ"ע שגמרא ע"ז ה.ו¹⁷¹ מבואר שגם יראת שמים צריך לבקש מהקב"ה. ובתורה יז מבואר שרק ע"י הצדיק אפשר לקבל יראת שמים. א"כ זה לא בידינו. אע"פ שאמרו בברכות לג. הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, הרי אמרו גם ביומא לה: הבא ליטרה מסייעין אותו. ואמרו במכות י: בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (כמבואר במהרש"א ברכות י.). ועיין ע"ז דף ה. שמשא רבנו אמר לישראל שהם כפוי טובה על שלא בקשו מהקב"ה יראת שמים. ומהרש"א¹⁷¹ שם הקשה מברכות לג. הנ"ל ותרין שכמה כתובים מבואר בהם שהקב"ה יכול להטות לב בני"א לטובה.
- ג. צ"ע אם יראה נמוכה גורמת להשפיע שפע כל שכן יראת הרוממות שכיון שהשם שלם בוודאי השפע שלם. האם גם לשפע הזה צריך לבא לצדיק כדי לעשות לו כלי. לפי מה שנתבאר לעיל שכל המהלך הוא כיצד לזכות ליראת הרוממות, ממילא מובן שצריך לבוא לצדיק כדי להעלות מיראה נמוכה לגבוהה יותר ולכאורה כשזכה ליראת הרוממות, כבר לא צריך עוד שפע. אבל באמת הצדיק האמת יכול להראות גם לצדיקים גדולים שגם ביראת הרוממות יש מדרגות גבוהה מעל גבוה.
- ד. צ"ע מדוע היראה נקרא סוף דבר אדרבה היא ראשית דבר כי רק הנעשה על קרקע של יראת שמים יש לו ערך, ושלמות. נראה שיש בה בחי' שהיא ראשית ויש בה בחי' שהיא סוף וחתומת הדבר

עד כאן ההקדמה

תורה קפה [1]

איתא בזוהר (ויקרא דף ד ע"ב) כד ישראל אשתלימו בעובדיהו כביכול¹⁷² שמא קדישא אישתלים וכו', כאשר ישראל עושים רצונו של מקום ועבודתם שלימה אזי כביכול נעשה שמו של

¹⁷¹ עבודה זרה דף ה. תנו רבנן מי יתן והיה לבבם זה להם אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם היה להם לומר תן אתה.
¹⁷² מהרש"א שם – גם שאמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים מ"מ פשיטא דביד הקב"ה להטות לב בני אדם לטובה דכמה כתובים מורים ע"ז וכמ"ש לעיל וקאמר דמשה לא רמזה בו' דכתיב ולא נתן לכם לב לדעת וכו' דהיינו שרמוזה להם שיש ביד הקב"ה לתת ולהטות לבם לטובה.

¹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

¹⁷³ זוהר ויקרא דף ד: – ויקרא אל משה כדי לפרש פסוק זה, רבי אלעזר פתח ואמר לפרש מש"כ מדוע באתי להתקרב אליכם, ואין איש פונה אלי, קראתי שכתבאו אלי, ואין עונה ואין מי משיב לי. הקצר קצרה ידי מפרדות וכי אין בי תועלת, וכי קצרה ידי מפרדות אתכם, (מנחות), והקדים בשבחן של ישראל ואמר ופאין אינון ישראל, דבכל אתר דאשתכחו קדישא בריך הוא אשתכח עמון אשריהם ישראל, שבכל מקום שהם נמצאים אפילו שהם בגלות, הקב"ה נמצא עמהם, וקדישא בריך הוא אשתכח בניהון והשראת שכניתו נמצאת ביניהם, ומתפאר בהו ביישראל והקב"ה מתפאר בהם בישראל תדא הוא דכתיב וזה שכתוב ישראל אשר בך אתפאר לפי שישאל הם תכלית בריאת העולם. ולא עוד אלא דיישראל אשתלימו מהימנותא פארעא ולא עוד אלא שישאל משלימים את האמונה בארץ, כי על ידם מתגלית ומתפרסמת אמונת ה' בעולם, כי כל השגחתו יתברך ושכינתו בתחתונים, הכל תלוי בישראל, ויישראל שלימו קדישא אינון וישאל הם השלימות של השם הקדוש, כי וכד ישראל אשתלימו בעובדיהו כביכול שאלים במעשיהם הטובים ויושבים בארץ, כביכול שמא קדישא אשתלים או כביכול שם הקדוש שלם, כי על ידי מעשיהם הטובים הם גומרים יחוד ז"ו, ו"ח סהוא סוד יס"ו נעלם על ידי ה' האחרונה שהיא סוד המלכות. וכד ישראל לא אשתלימו לתתא בעובדיהו וכשישראל אינם שלמים למטה במעשיהם הטובים, ואתחייבו גלותא ועי"ז נתחייבו גלות, כביכול שמא קדישא לא שלימו לעילא או כביכול שם הקדוש אינו שלם למעלה, דתנן כי למדנו, שבעונותיהם של ישראל דא סליק ודא נחית זה עולה וזה יורד, ומפרש ישראל דלעילא סליק לעילא וישראל דלעילא לא אשתלימו לתתא וכתב רש"י וכן דא ודא מתרחקו דא מן דא ואז מתרחקים זה מזה, כי ה' האחרונה נפרדת מן ג' אומות יס"ו, כביכול אשתאר שמא קדישא בלא שלימו כביכול נשאר שם הקדוש בלי שלימות, וככלא בגין דכנסת ישראל בגלותא והכל הוא כשכיל שכנסת

הקב"ה שלם וכשח"ו לא עושים אזי גורמים פירוד בשמו ית'. הכוונה לשם הוי"ה יקוק שהוא ד' אותיות, ג' ראשונות יק"ו, רומז למשפיע וה' אחרונה רומז לשכינה המקבלת, ומשפיעה למטה לעולם. וכשהשם שלם אזי היחוד בין קב"ה ושכינתיה שלם, ויש שפע רוחני וגשמי בעולם בהארת פנים. וכשהשם חסר הכוונה שה' אחרונה נפרדת מיק"ו/ו' אזי השפע מועט רק מה שמוכרח לקיום העולם ובהסתר פנים.

ועיקר השלימות למטה, הגורמת לשלימות למעלה, היא היראה [יא']/יב', כמ"ש שאמר משה רבנו לעם ישראל לפני הסתלקותו **(דברים י') י"ג/י"ו** **מה ה' אלקיך שואל מעמך כ"א** כי אם **ליראה** את ה' אלקיך וכו' [ט"ו], פירוש רק יראת שמים הקב"ה מבקש מאיתנו, כי כל שאר תכונות הם בידו ליתן, ורק יראת שמים היא לא בידו, לכן מבקש מאתנו, וכמבואר בנדה טז/ט"ו שכל התכונות נקבעות בהריון לבד מצדיק או רשע.

ישראל היא בגלות. **ואף על גב דישאל בגלותא** ואף על פי שישראל הם בגלות, ואין להם שלימות ואין יהוד למעלה על ידיהם, עכ"ל **קדשא בריהו** הוא **אשתבח בינייהו** הקב"ה נמצא ביניהם בגלות כדי להחזירם בתשובה ולגואלם, לכן **ואתתי ואקדיים לבי בנישואא** הוא בא ומקדים לבית הכנסת, כי בעונותיהם אינו שורה ביניהם אלא בבית הכנסת, **ואמר ואמר שובו בניי שובו בניי שובו בניי** שובו אלי אתם בניי מורדים, **אראא משובותיכם** למען ארפא ואסלח על המרידה שמרדתם בי (מלכות), כלומר הקב"ה מעורר את לב בני ישראל אל התשובה, על ידי התעוררות פתאומית הבאה בלב כל אדם בלי זכות אלא מחסד ה', אבל **ולית מאן דיתער רחמייהו** אין מי שיעורר את רוחו לשוב ולהתמיד בדרך הישר, **כדין קדשא בריהו הוא אמר** או אמר הקב"ה **מדוע באתי ואין איש** שישוב בתשובה מעצמו, **קראתי לעורר את לבכם, ואין עונה** שיאחו בדרכי התשובה, והיינו **אקדמית** הקדמתי לעורר אותם, **ואין איש פירוש ולית מאן דיתער רחמייהו** ואין מי שיתעורר ורוחו.

צ"ע מדוע רק בכיבול. ונראה כי נשבע ה' שאין שמו שלם עד שימחה שמו של עמלק.

כמבואר ברש"י על שמות פרק יז פסוק טז – ויאמר משה. כי יד על כס יה. ידו של הקב"ה הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית ומדוה כס ולא נא' כסא ואף השם נחלק לחציו נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו וכשימחה שמו יהי' השם שלם והכסא שלם שנאמר (תהלים ט) האויב תמו חרבות לנצח זהו עמלק שכתוב בו (עמוס א) ועברתו שמרה נצח (תהלים שם) וערים נתשת אבד זכרם המה מדוה אמר אחריו וה' לעולם ישב הרי השם שלם כונן למשפט כסאו הרי כסאו שלם:

כך פירש הרמ"ק באור יקר (כרך יב עמ' כג) על הזוהר ויקרא ד: הנ"ל. וצ"ע מדכתיב יד על כס קה ואמרו חז"ל הובא בפרש"י אין השם שלם ואין הכסא שלם מבואר שהפירוד הוא בין יק לוק ולא בין יקו לה'. ושמעתי ביאור שעמלק עומד בין המוח דהיינו חכמה בינה הרמוז באותיות י-ה למעשה הרמוז באותיות ו-ו-ה כמבואר בתורה יט שהיה זורק הכל אל השכל וכופר בעשיה שהיא העיקר בחז"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה. אבל כאן מדבר מירידת השפע וזה העונות גורמים לפירוד בין ג' פרצופים אבא אמא זועיר אנפין שהן ספירות חכמה בינה ותפארת המשפיעות למלכות שהיא ה' אחרונה המקבלת את השפע.

^א עיין זוהר יתרו עט. לית דחילו אלא באתר דהוי שלימותא שכיח. הובא בתורה יד אות ה'.

ב' תורה יד אות ח' – כמו שכתוב בזהר (יתרו עט): באתרא דאית דחילא, תמן תשתבח שלמתא, כמו שכתוב (שם לד): **כי אין מחסור ליראיו.** עכ"ל ולשון הזוהר שם – לית דחילו אלא באתר דהוי שלימותא שכיח.

זוהר יתרו דף עט. – תניא רבי יוסי אומר, יומא חד הוה קאימנא קמיה דרבי יהודה סבא, יום אחד הייתי עומד לפני רבי יהודה סבא, **שאילנא ליה מאי דכתיב** שאלתי אותו סוד הפסוק מש"כ **ויאמר מה נזרא המקום הזה, מאי קא חמא דקאמר דאיהו נזרא** מה ראה יעקב שאמר שאותו המקום הוא נזרא, **אמר לי חמא שלימו דמהימנותא קדישא דהוה שכיח בההוא אתר** השיב לי שיעקב ראה שלימות האמונה הקדושה, שהוא סוד שלימות עולם האצילות הנקרא אמונה, שהיתה נמצאת במקום ההוא, **ר"ל שחסיג עס את מלת הת"ת מלת האמת המשלים בין הקלות שנתגלה אליו, כמ"ס וסגה ה' נכז עליו ויאמר אני ה' אלהי' אברהם אביך ואלהי' יצחק, הכי חג"ת, כגוונא דלעילא** כעין חג"ת של עולם האצילות, **ובכל אתר דהוי שלימותא שכיח אקרי נזרא** וכל מקום שנמצא בו שלימות נקרא נזרא, כי מלת נזרא היא בת"ת כהיותו כלול בחו"ג, ואין שלימות אלא בת"ת כשפועל בחו"ג ימין ושמאל. **אמינא ליה אי הכי אמאי תרגומו דחילו ולא שלים** אמרתי לו אם כן למה תרגומו של נזרא הוא דחילו שפירושו יראה, ולא שלים שפירושו שלימות, שאם נזרא פירושו שלימות היה צריך לתרגמו שלים, **אמר לי לית דחילו אלא באתר דהוי שלימותא שכיח** השיב לי שלכן מתורגם על נזרא דחילו כי אין יראה אלא במקום שנמצא שלימות, כי השלימות מטלת אימה בלב המשכיל הרואה את השלימות, **ובכל אתר דהוי שלימותא שכיח אקרי נזרא** וכל מקום שנמצא בו שלימות נקרא **דכתיב יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו, ממשמע דקאמר פי אין מחסור** מזה נראה כי **באתר דלית מחסור שלימותא שכיח** במקום שאין מחסור שם נמצא שלימות ונקרא יראה או נזרא. (רמ"ז ורמ"ז ומ"מ)

^ב בחקפא (דברים יא) ובחשבת תוקן

ד' דברים פרק י (יב) ועתה ישראל מה ידוד אלהיך שאל מעמך פי אם ליראה את ידוד אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא אהבה אתו ולעבד את ידוד אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: (יג) לשמור את מצות ידוד ואת חקתיו אשר אנכי מצוה היום לטוב לך:

רש"י – כי אם ליראה וגו' – רבותינו דרשו מכאן הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים:

רמב"ן (יב) מה ה' אלהיך שואל מעמך נמשך אל לטוב לך יאמר איננו שואל מעמך דבר שיהיה לצרכו אלא לצורךך, כטעם אם צדקת מה תתן לו (איוב לה ז), רק הכל הוא לטוב לך ואמר הטעם כי לה' אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה, וכולם נותנים כבוד לשמו, איננו צריך לך רק באבותיך חשק ויבחר בורעם אחריהם מכל העמים, בכס שאתם מבחר זרעם, ולא בישמעאל בעשו:

^א עיין ברכות לג: הקטו אטו יראה דבר קטן הוא ותרצו אין לגבי משה וכו' ועיין בבבב"ש ע"ה' פרשת עקב יב שהכוונה מי שהוא לגבי משה דהיינו מי שמקורב לצדיק יראה הוא דבר קטן. עיין משיבת נפש סימן צג ועיין ריש תורה יז שיראה ואהבה א"א לקבל אלא ע"י הצדיק.

טו נדה טז – ור"ל האי קרא דר' יוחנן (איוב ג' ג) יאבד יום אולד בו והלילה אמר הורה גבר) מאי דריש ביה מבעי ליה לכדדריש רבי חנינא בר פפא דדריש ר' חנינא בר פפא אותו מלאך הממונה על ההריון לילה שמו ונוטל טפה ומעמידה לפני הקב"ה ואומר לפניו רבש"ע טפה זו מה תהא עליה גבור או חלש חכם או טיפש עשיר או עני ואילו רשע או צדיק לא קאמר כדר' חנינא דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר (דברים י-יב) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו'.

תוספות – מלאך הממונה על ההריון. אבל על הלידה אין שום מלאך ממונה כדאמר בריש תענית (דף ב.) ג' מפתחות בידו של הקב"ה של חיה ושל גשמים ושל תחיית המתים והנהו שלש מפתחות נמי פעמים מוסיף לשליח לפי שעה שהרי אליהו היה בידו מפתח של גשמים והחיה המת וכן אלישע וכמה צדיקים ואף ברי (אותת) (איוב לו) שהוא שר מטר אין עושה אלא ברשות הקב"ה: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ובאלו נעוה (כתובות ל). דאמר הכל בידי שמים חוץ מצנינים ופחים הכא איירי בתולדות האדם ובמדותיו והתם מייירי במאורעות כגון חלאים ופוערעניות דהכל נגזר עליו ואינו יכול ליהרר כדאמר בחולין (דף ז:) אין אדם נושא אצבעו מלמטה אא"כ מבריון עליו מלמעלה חוץ מצנינים ופחים שיכול לשמור עצמו וא"ת והא חזקיה חזא דהוה ליה בני דלא מעלו (ברכות י.) אלמא דנגזר קודם לידה

בגמרא ברכות לג: ו' הקשו על שאמר שמבקש רק יראה, האם יראה דבר קטן הוא? ותרצו אין לגבי משה היא דבר קטן, ועל כן אמר להם לישראל בלשון זה, והקשו המפרשים שאין זה תרוץ שהרי מבקש זאת מישראל ואצלם יראה היא דבר גדול וקשה, ותרצו ו' שכוונת הגמרא לומר שאמנם כך מי שהוא לגבי משה דהיינו מקורב לצדיק גם אצלו היראה היא דבר קטן כי הצדיק משפיע דעת ועי"ז יראה לאנשיו. ועיין ריש תורה יז שיראה ואהבה אי אפשר לקבל אלא ע"י הצדיק.

וזהו ששלימות העבודה היא היראה השלימות דייקא כי החיוב לעבוד הוא בכל אופן ואפילו עובד מתוך הרגל לא יענש, אלא שעבודתו חסרה שלימות ולא עולה למעלה להשלים שם ה', וכשנעשית ביראה היא שלימה, וע"כ נקראת יראה סוף דבר, כמ"ש (סוף קהלת) ו' סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא, דהיינו שהיראה היא כמו חתימה בסוף השטר, שבלעדיה אין לשטר ערך כלל, כי היא שלימות כל הדברים דהיינו שלימות כל עבודת ה', וע"י יראה גם כל ההיתר מצטרף למצווה: ואע"פ שבאמת היראה היא ראשית, כי רק הנעשה על קרקע של יראת שמים יש לו ערך, ושלימות, וכן כתוב ראשית חכמה יראת ה'. ובזוהר הנ"ל מבואר שע"י יראה נשלם שם ה', ורבנו מבאר שהכוונה ליראת הרוממות, אבל היראה הנמוכה בכוחה רק לעלות לעורר ירידת שפע לעולם, כפי שיתבאר. ונראה שבאמת גם יראה תחתונה בכוחה להשלים את שם ה', כי הפירוד בשם, הוא בין אותיות יקו לה' אחרונה, דהיינו בין קודשא בריך הוא לשכינתיה, נמצא כיון שבכוחה לעורר ירידת שפע, וכל ירידת הוא ע"י יחוד קב"ה ושכינתיה, בודאי גם בכוחה להשלים את שם ה', אלא שיראת הרוממות כביכול משלימה את ה' לגמרי, בבחי' של לעתיד לבא, ואילו יראה תחתונה משלימה את השם רק בשעת היחוד ומיד אח"כ נפרד.

ויש שני מיני יראות, יש מי שהוא ירא מה' מגדולתו ורוממותו בגין דאיהו רב ושליט [ב] /כ"א, והיא יראת הרוממות, ויש יראת העונש, שירא מהקב"ה המצווה לעשות ומעניש עוברי רצונו, ויש

שלא יהיו יראי שמים ו"ל הדראהו מה שעתידי להיות ועוד דהרבה דברים תלוי במזל כדאמר בשילהי שבת (דף קנו.) מאן דאיתלידי בצדק יהא צדקן במצות דאיתלידי בשבת מתקרי קדישא וכן הא דאמרי כלדאי לאמיה דרב נחמן בר יצחק בריך גבא ליהוי (שם) ועוד דאין זה בידי שמים כי אין הקב"ה רוצה לשנות הילוך המולות:

י' ברכות לג: – ואמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ודברים י-יב) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא והא"ר חנינא משום ר' שמעון בן יוחי אין לו להקב"ה בבית גזיו אלא אוצר של יראת שמים שנאמר וישעיה לג-ו) יראת ה' היא אוצרו אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא דאמר ר' חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול:

פרש"י – הכל בידי שמים. כל הבא על האדם ביד הקב"ה כגון ארוך קצר עני עשיר חכם שוטה לבן שחור הכל בידי שמים הוא אבל צדיק ורשע אינו בא על ידי שמים את זו מסר בידו של אדם ונתן לפניו שני דרכים והוא יבחר לו יראת שמים:

ועיין מהרש"א שיראת הרוממות אינה בידי שמים אבל יראת העונש היא גם בידי שמים ששולחים כל מיני דברים לירא אותו. אבל נראה שגם זה לא בידי שמים שביין שהם שלוחי ה' ולא שלוחי הטבע.

י" בעל שם טוב פרשת עקב אות יד איתא בגמרא (ברכות לג ב) אטו יראה מילתא זוטרתא, אין לגבי משה מילתא זוטרתא, והקשו בהרבה ספרים הקדושים מה בכך שגבי משה מילתא זוטרתא, הלא דבריו היו לכל ישראל ואצלם לא מילתא זוטרתא הוא, ותייץ הבעש"ט הקדוש ז"ל, לגבי משה היינו להם שהיו גבי משה, והוא היה המנהיג שלהם, היה דבר קטן, כי משה רבינו ע"ה המשיך בחינת יראה לכל הדור ההוא, כי הוא היה המנהיג, ומפיו יצאו אלו הדברים, ולכך היה זה אצלם דבר קטן: (מצאתי בכתב יד גדול אחד)

ועיין שם אות יב. ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך וגו'. ואיתא בגמרא (ברכות לג ב) אטו יראת שמים מילתא זוטרתא הוא וכו', אין לגבי משה מילתא זוטרתא הוא עיין שם, שמעתי ממורי ביאור ש"ס אין לגבי משה וכו' והקושיא מפורסמת הא לישראל אמר דבר זה, וביאר דכתב מהרש"א (ברכות לג) את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים (בבא קמא מ"א ב), כי אין בור ירא חטא, ועל ידי שהוא תלמיד חכם בא ליראת ה', ושפיר דרשו לרבות תלמידי חכמים וכו', והנה במשה מצינו (שמות ל"ד, ל') וייראו מגשת אליו, אם כן כבר נכנסו ליראת תלמיד חכם, אז ננקל יוכלו לבוא ליראת ה', וזהו שאמרו אין לגבי משה מילתא זוטרתא, רצה לומר מאחר שכבר נכנסו ליראת תלמיד חכם, שהוא לגבי משה שנאמר וייראו מגשת אליו, אם כן מילתא זוטרתא הוא לבוא גם כן ליראת ה', שזה נמשך מזה, ודברי פי חכם חן: (תולדות יעקב יוסף דף ר"ח ע"ג)

י" קהלת פרק יב (יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור פי זה כל האדם: (יד) פי את כל מעשה האלהים יבא כמשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע:

² עיין הקדמת הוזהר דף יא:

כ"א הקדמת הוזהר דף יא: – יראה אתפוש לתלת סטרין היראה מתחלקת לשלשה אופנים, תרין מנייהו לית בהו עיקרא פדקא יאות שתי יראות מהם אין בהם עיקר כראוי, ונקראות יראה שלא לשמה, אבל יכול לבוא על ידם אל לשמה, וחד עיקרא יראה ואחת היא עיקר היראה, וזו היא תכלית יראת יהוה, והנה תחלה מפרש בי מיני יראות שאינם עקריים, ואמר אית בר נש דחיל מקדשא בריך הוא בגין דייחון בנוי ולא ממתון יש אדם שירא מהקב"ה בשביל שיהיו בניו ולא ימותו, או דחיל מעונשא דגופיה או דממוניה או שמתירא שלא יענש בגופו או בממונו, הרי שכל יראתו היא שלא יגיע לו איזה צער ונוק בעולם הזה, ועל דא דחיל ליה תדייר ובשביל זה הוא ירא תמיד מלפני הקב"ה, אשתכח יראה דאיהו דחיל לקדשא בריך הוא לא שוי לעקרא נמצא שהיראה שירא מהקב"ה אין עיקרה יראת יהוה, אלא ירא שלא יבא עליו איזה עונש. ואופן הבי' אית בר נש דחיל מן קדשא בריך הוא בגין דחיל מעונשא דההוא עלמא ועונשא דגיהנם יש אדם שירא מהקב"ה שלא לעבור על מצותיו, לפי שירא מעונשי עולם העליון ועונשי הגיהנם, תרין אלין לאו עיקרא יראה אנון ושרשא דיליה שתי יראות האלו אינם עיקר היראה ושורשה, אלא יראה דאיהו עקרא למדחיל בר נש למאריה יראה שהיא עיקרית, שעליה עיקר המכוון בפסוק ראשית חכמה יראת ה', היא שירא האדם מהקב"ה בגין דאיהו רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין לפי שהוא גדול ומושל והוא העיקר והשורש של כל העולמות, ור"ל זוהי עיקר היראה שירא מהקב"ה מפאת גדולתו שהוא לבדו שולט בכל צבא מרום. (ולפי הסוד בגין דאיהו רב פירוש שהוא מרום על כל מצד הסוד, ושליט בתחתונים מצד הגבורה, לכן מן הראוי שלא יחטא האדם אחר היותו רב ושליט ומשגיח, והוא עקרא ושרשא דכל עלמין מצד התפארת,

יראה למטה ממנה, למי ששכח את הקב"ה היינוכיב **שבא ליראה** ליראת העונש ע"י יראות תחתונות, ע"י שירא מחיה או משר או מפחד אחר, עי"ז הוא נזכר ובא ליראת ה' [כ"ג/כד]. גם זו יראת העונש, אלא שהיא מדרגה נמוכה, עוד יותר. כי גם יראת העונש היא שירא פן ישלח הקב"ה חיה להענישו, אבל הן שתי מדרגות, כי סתם יראת העונש היא שעושה רצון ה' כי חושש שיענש ע"י חיה רעה אם יעבור על מצוות ה', אבל כאן מדבר על מי שעובר על מצוות ה' ונזכר לעשות רצונו ית' רק אחרי שנענש ע"י חיה רעה, ואזי עושה מיראה שלא יבוא עונש נוסף. אמנם גם זו מדרגה קצת שמעלה את היראה מהחיה רעה, לשרשה בדעת שמבין שהקב"ה שלח אותה. כמבואר בתורה טו שצריך להעלות את היראה לשרשה ובלק"ה/כ"ו כשאינו מעלה אותה לשרשה הוא בהמה ממש שהרי גם בהמה יש לה יראות ופחדים. בהקדמת הזוהר יא: מבאר ג' מדרגות ביראה, אחת הירא מעונשי עוה"ז, ושניה הירא מעונשי עוה"ב, ושלישית יראת הרוממות. אבל רבנו מדבר מיראה נמוכה ביותר שלא ירא כלל מהקב"ה אלא אחרי שנענש.

ויראה הראשונה שהיא על ידי התבוננות השכל בגדולתו ורוממותו, היא בחינות א. [כ"ו] כי א' מורכב מיווד למעלה ואו באמצע ודלית למטה, כי היראה היא בחי' מלכות, כמ"ש (אבות פ"ג/כ"ו) אלמלא מוראה של מלכות וכו' כי היראה היא מצד שהמלכות, מחייבת שהעם יהיה ירא ממנה, כדי שתוכל למלוך על העם ולהנהיגו בדרך שרוצה. והיא היראה היא בחינות דלית. בגין דלית לה מגרמה כלום [כ"ח] כי יראה בלא סיבה אינה כלום, כי א"א לבא ליראה כ"א ע"י התבוננות השכל בגדולתו.

ונשמת האדם היא ענף התפארת ממש כביכול, ואיך יחטא ויפגום האדם בענף מאילן גדול שהוא כללות הספירות העליונות ששורש האדם נטוע בהם). וכל הנבראים לא נחשבים לכלום לפניו, כמ"ש דא"ת"מ כמו שנאמר וכל דיי"א ארעא פלא חשיבין פירוש שכל הדרים בעולם נחשבים לפניו ללא כלום, לכן יירא האדם בפחד ומורא מלעבור על ציווי אדון ורב שמשגיח על אדם פחות וגרוע, וכל שואה רעוניתה ב"הוא א"ת דאקרי ד"אה ויתקע את מחשבתו ורצונו במדת המלכות הנקראת יראה, ואימת הקב"ה ויראתו תהיה על פניו תמיד ולא יסורו ממנו, ועוד שיכוון במצות היראה להעשות מרכבה להשכינה, ועל ידי זה יגרום יחוד ז"ן למעלה ויהיה שלא יפרידו בעונו. (מ"ק ו"ט)

²² בתקפ"ה ה' ינו, בדפוס-ה' היינו

²³ עיין בשם הבעש"ט בספר מאור עינים פ' שמיני:

²⁴ **מאור עינים** ויקרא פרשת שמיני – וכן נצטוינו בתורה על יראת השם והוא מדת הגבורה והפחד יצחק וכל הפחדים שבאים לאדם הוא השם ברחמי המפחדו כי עיקר היראה הוא יראת הרוממות בגין דהוא רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין רק לאו כל מוחא סביל דא כי הן יראת ה' היא חכמה (איוב כח, כח) ומי שאין בו זאת החכמה להביאו ליראת הרוממות מפחדו השם בפחדים שהוא מתפחד על ידי שכלו הקלושה בכדי שע"י יראה הקטנה הזו יבוא לירא את השם יראת הרוממות וזהו והאלקים עשה שיראו מלפניו ואמחו"ל (ברכות נט א) לא נבראו רעמים אלא כדי לפשט עקמימיות שבלב כי רעם גבורותיו מי יתבונן וזה א' מגבורותיו שעל ידי זה יראת הרעמים יבוא לירא את השם כי הרעמים שלוחותיהו דרחמנא עבדין כי כמה פעמים לרוב אין מגיע הזיוק לאדם כ"א שיתפחד על ידי רעמים וכן אמר הבעל שם טוב ז"ל שכל הפחדים אפילו בבעלי חיים המגיע לאדם הוא כוונת השם ב"ה להפחידו כדי שיזכור לירא את השם ואם האדם חכם ומתבונן את זה אז אין שום דבר המפחדו להרע לו מחמת שבתחלה היתה כוונת השם ב"ה להפחידו לא משום שיענשו על ידי הפחד כ"א שמפחד זה יבוא לירא ולפחד מהשם, וכן עשה האדם, אבל אם האדם לא יתבונן את זה ולא יפחד וירא מהשם, או בא עליו הרעה שהיה מפחד ממנו. וזהו "אשרי אדם מפחד תמיד" (משלי כח, יד). היינו שמכל הפחדים המגיעים עליו על ידי זה הוא ירא מהשם ומתפחד ממנו תמיד, ואז אשרי אדם. זה "ומקשה לבו יפול ברעה" היינו שאינו מתבונן לירא וליפחד מהשם על ידי הפחדים המגיעים אליו, יפול ברעה שהוא מפחד ממנו, על שלא התבונן לירא מהשם, כי אחרי שהגיע אליו הפחד מלמעלה למטה, אז בקל הוא יוכל לבוא ליראת השם. וזה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (ברכות לג ב) אטו יראה מלתא זוטרתא היא? אין לגבי משה מלתא זוטרתא היא. וקשה אם לגבי משה מלתא זוטרתא היא אבל לגבי ישראל לא הוי זוטרתא, וי"ל כי ראה משה רבינו עליו השלום שישאל יראו מגשת אליו והתבונן בזה מה להם לירא ממני ומוכרח להיות שירדה היראה העליונה כביכול למטה על ידי צמצומים אל תוך משה רבינו עליו השלום להפחיד את ישראל.

²⁵ **לק"ה בכור בהמה טהורה ד' אות ד'** – כי צריכין להעלות כל היראות הנפולות לשרשן ליראה מלפניו יתברך לבד כפ"ל. וזה בחינה שמעלין מבהמה לאדם, כי עקר עלית היראות הנפולות הוא על-ידי הדעת שידע שהכל ממנו יתברך, שלא יתלה שום דבר בטבע ובמקרה, חס ושלום, רק כל מה שיעבר עליו – יאמין וידע כי הכל ממנו יתברך לבד וישוב אליו ליראה מלפניו יתברך. וכמו שמבאר רבנו ז"ל במקום אחר, בהתורה 'אור הגנוז' (פסימן טו): שעקר עלית היראה אל הדעת, והדעת הוא גדר האדם. פי כל זמן שאינו מעלה היראה לשרשה ויש לו יראות הנפולות, דהינו שמתירא מגוף הדבר בעצמו שמתפחידו, כגון מחיה רעה ולסטים ומכות ויסורין, רחמנא לצלן הוא כמו בהמה ממש, פי גם בהמה יש לה כל אלו היראות והפחדים כידוע בחוש, שגם בהמה מתיראת ומפחדת מחיות רעות ומהפאות וכיוצא. ואם פן, מה יתרון לאדם מן הבהמה, ועקר ההבדל בין אדם לבהמה הוא, שהאדם יש לו דעת לידע ולהבחין שיש אדון מנהיג מושל ומשגיח יתברך שמו שמתאו הכל, והוא שלח על האדם כל אלו הפחדים כדי שישוב אליו יתברך, כמו שפתיב (איוב לו, י): ויגל אָנֹכִי לְמוֹסֵר וְיִאֶמֶר בִּי יְשׁוּבוּן מֵאֲוֶן וכו'.

²⁶ **אולי גם רמו שירא רק מאלופו של עולם**

²⁷ משנה מסכת אבות פרק ג משנה ב' רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו.

²⁸ עיין לעיל תורה א' ושמ נרשם

והשכל הממלא את הכלי של יראה נקרא **יוד**, כמ"ש רש"י על הפסוק שבתחילת שירת הים [כ"ט/ל] **אז ישיר משה** ופרש"י או כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה. והשפתי חכמים/ל"א שם שהיה קשה לרש"י שראוי לכתוב שר משה בלשון עבר, אלא טעם שכתוב ישיר בלשון עתיד, כי יוד ע"ש המחשבה נאמרה ולכן פרש"י שעלה בלבו דהיינו במחשבת לבו שישיר.

וההמשכה מהשכל להיראה הוא בחי' ואו' כי ו' הוא קו הרומז להמשכת השכל אל היראה כדי שהיא תהיה יראה עם שכל יראת הרוממות.

וזה דהיינו דלית יוד ואו הנ"ל, רמוז באות א' שהיא ו' ד' דהיינו ד' הפוכה : נמצא שאות א' רמוז ליראת הרוממות שהיא יראה עם שכל, והיא היראה הראשונה.

והיראה הב' שהוא לב' בא מדברים תחתונים, היא בחי' אד"ל^ג דהיינו שיש בה שתי ד', כזה יו"ד/ד', לכן היא אד. ויש בה שני ד' כי היא בחי' דלי דלות^ל, שאינה נמשכת מהשכל/לה, אלא מהדברים תחתונים כנ"ל.

וע"י היראה זו השניה הנמוכה אינו נמשך רק השפעות בעולם, כי היראה הזו הוא בחי' העלאת מ"ן מייך נוקבין/ל"ו.

ומיין נוקבין הפירוש כמו כשאחד צריך לחבירו ומבקש ממנו, וע"י הבקשה פועל אצלו הדבר, מחמת שדיבוריו ובקשתו שהכניע עצמו לחבירו וביקש ממנו, נעשו אלו הדיבורים בחי' העלאת מ"ן מייך נוקבין, ופועלים הבקשה אצל חבירו להשפיע לו מה שצריך שזה נקרא מייך דוכרין, כן מה שמעלה היראה מהדברים התחתונים, דהיינו מה שמתעורר מדברים תחתונים המייראים אותו, להיות ירא מהקב"ה נעשה מזה בחי' העלאת מ"ן מייך נוקבין, שמעוררים את הקב"ה להשפיע ונמשכין השפעות בעולם.

העניין הזה הוא יסוד בתורת הסוד/ל"ו ורמוז גם בגמרא, במה שאמרו (תענית כה.)/ל"ח אין לך טפה יורדת מלמעלה שאין טפיים עולים כנגדה. והעניין הוא שכל שפע הבא מלמעלה בלא התעוררות התחתון לקבל אותו, אזי כיון שאין לו כלי ראוי, זה גורם לשבירת כלים, והשפע מתקבל בצורה רעה וגורם נזק למקבל. נמצא מה שאנו מתעוררים כגון ע"י חיה רעה להיות יראים מהקב"ה, דהיינו שמבינים שהקב"ה שלח אותה כדי שנשוב אליו, להיות יראים ממנו, היראה הזו עולה ומעוררת את הקב"ה להשפיע לנו שפע.

^כ שמות טו א'

ל שמות פרק טו (א) אָז יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה לְיָדוֹ וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאֵה גָאֵה טוֹס וְרָכְבוּ רָמָה בְּיָם: לא שפתי חכמים – דקשה לרש"י דהוה ליה למימר או שר, דישיר משמע לעתיד, ואז לשון עבר הוא דאז שר, ומתרץ אז וכו' עלה בלבו וכו' כלומר דישיר קאי אמחשבה:

^כ גם בדפוס ותולד- שהוא בא, ומתולד- שהיא באה

^כ בדפוס- א"ד (וכן לקמן בכל מקום שכתוב אד)

^כ בדפוס- דל דלות, בתקפא גיטי- דלי דלות, בתקפא ברגר ואוצר מחוק קצת ונראה דלי דלית, בתולד- דלי דלית, מתולד- דלי דלית, משך הנחל- דלי דלית, קון הורובין תשסו- דלי דלות.

לה צ"ע כי היראה היא דלה מצד עצמה באותה מדה, אלא שביראת הרוממות נמשך לה שכל, וכאן לא נמשך לה שכל. וא"כ ראוי שיראת הרוממות תהיה עם י' כפול ולא שתהיה היראה הנמוכה עם ד' כפול. אבל האמת שגם אדם שיראתו נמוכה לאחסר לו בידיעה אלא שלא מצליח להאיר את הידיעה הזו בלבו עד שיבוא להתפעלות של יראת הרוממות, נמא שלא חסר לו י' חכמה אלא שערלת לבבו גורמת לו שנשאר היראה שלו בדלי דלות, כי היא דלה לא רק מצד עצמה, אלא גם מצד מה שיודע בשכלו רוממות ה'.

לו הפירוש כי כל שפע היורד לעולם הוא נשפע ע"י יחוד קב"ה ושכינתיה, והשפע היורד נקרא מייך דוכרין והתעוררות המלכות לעורר את הקב"ה השפיע לה נקרא מייך נוקבין, וזה רמוז בחז"ל אין לך טפה יורדת מלמעלה שאין טפיים עולים כנגדה מלמטה (ועיין זהר ח"ג רמ"ז ב')

לו עפי' הסוד כל ההשפעות הן ע"י שהשכינה מלקטת מעשים טובים של ישראל ומתקשטת בהם לפני הקב"ה ואומרת לו חזי ברא במה קאתינא לגבך פי' ראה באיזה מעשים טובים של בניך אני באה לפניך, (וזה ויקרא יג.) וכך מעוררת את הקב"ה להשפיע לה שפע שהיא משפיעה אותו לנו. (ועיין תורה לו אות ח') ועיין תורה רס – פי' בְּשֵׁהֲנַפְּשׁוֹת עוֹלוֹת לְמַעַלָּה עַל יְדֵי מְסִירַת נַפְּשׁ, אֲזִי הֵם חוֹזְרִים לְהַשְׁכִּינָה, פִּי מִשֶּׁם יֵצְאוּ, כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל מִמֶּשׁ, שֶׁהֵם חֶלְקֵי הַשְׁכִּינָה מִמֶּשׁ, בְּבַחֲנֵת "הַעֲמִסִּים מִנֵּי בָטָן" (ישעיה מ"ו). וְכִשְׁהֵם חוֹזְרִים לְהַשְׁכִּינָה אֲזִי הַשְׁכִּינָה מוֹחֲפָאֶרֶת חֲזִי בְּמָה בְּרָא קָאֲתִינָא לְגַבְךָ (זהר ויקרא י"ג). וְאֲזִי מִתְעוֹרֵר הַשְׁתַּקְקוֹת עֲלֵינוּ וְנַעֲשֶׂה יְחִיד כְּיָדוּעַ.

ועיין זהר ויקרא דף יג. – וְהָיָה אֵיילָתָא מִתְעַטְרָא בֵּיהּ בְּהוּא בַר נֶשׁ וְאוֹתָהּ הָאֵילָה שְׁהִיא הַשְׁכִּינָה מִתְעַטְרַת עַל יְדֵי עֲלִיית הַמַּיִן שֶׁל אוֹתוֹ הָאֵרֶם הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה מַחְצוֹת לֵילָה וְלֵהֲלָאָה, וְקָמַת קָמֵי מַלְכָא וְאָמְרַת וְהִיא עוֹמֶדֶת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְאוֹמְרַת קָמֵי בְּמֵאֵי בְּרָא אֲתִינָא לְקַמְךָ רָאָה בְּאִיזָה בֵּן בְּאִתִּי לִפְנִיךָ, בְּמֵאֵי בְּרָא אֲתִינָא לְגַבְךָ וְבְּאִיזָה בֵּן נִתְעוֹרְרֵת לְבוֹא אֵלַיךָ, וּמֵאֵן אֵינֶנּוּ דְשִׁבְחָא פְּלֵא דְלֵהוֹן קָמֵי מַלְכָא וְמִי הֵם שְׂכַל הַשְׂבַּח שֶׁלָּהֶם בֵּא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, הֲדָר וְאָמַר חוֹר הַכְּתוּב וְאֹמַר הָעוֹמְדִים בְּבֵית יְהוָה בְּלֵילוֹת, אֵלַי אֶקְרוּן עֲבָדֵי יְהוָה אֵלֹהֵי נְקָרָאִים עֲבָדֵי ה'.

לח תענית כה: בגרסתנו כתוב אין לך טפח, אבל יש גורסים אין לך טפה. כמבואר בזהר ח"ג דף רמז: ד"ה ורזא דמלה.

וזה היראה מדברים תחתונים היא בחי' הכתוב בבריאת האדם (בראשית ב') ואלו יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה, ומבאר רבנו שרמוז בפסוק הזה שע"י היראה התחתונה זו שהוא^ט בחינות אד כנ"ל, על ידי זה שהיא עולה ומעוררות רצון הקב"ה להשפיע, מתקיים והשקה את כל פני האדמה, כי על ידם^{מא} נמשכין השפעות^{מב} כנ"ל.

וכשנמשך השפע, צריך לעשות כלי לקבל השפע שלא יינקו החיצונים ממנו, כי זה כלל השפע היורד בלא הכנת כלי, אזי החיצונים עושים לו כלי רע, כדמצינו^{מג} בק"ל שנים שאדם הראשון פרש מאשתו, והשפיע בלא כלי, ונעשו רוחות רעות ושדין.

והכלי לקבל בו השפע היא בחי' מ"ם סתומה [מ"ד]/מ"ה כי מ' סתומה היא ב"פ אות דלת, שהם כמו שתי דלתות שנתפחות לקבל השפע ונסגרות לצייר אותו מ' יום ואזי נפתחות להוליד אותו. הרמוז בזה כי השפע הנשפע מהקב"ה נשפע כדי שהמקבל יחזור וישפיע אותו לאותם שתחתיו, ולא ישמור אותו לעצמו. וכמו שהנוקבא למעלה מקבלת שפע רוחני ומציירת וולד רוחני ויולדת אותו ומשפיעה אותו לנו, כך אנו מקבלים ממנה שפע רוחני של פרנסה וכל אחד מצייר אותו באיזה השתדלות שעושה ומשפיע אותו למשפחתו ולעניינם.

וזה אותיות אדם. נמצא אותיות אד"ם רומז ליראה הנמוכה העולה בבחי' איתערותא דלתתא, לעורר את השפע לירד, וגם לכלי שבו מתקבל השפע. נמצא שהאד הוא בחי' מ"ן נוקבין שעולין לעורר רצון עליון להשפיע לנו, והם סתומה הוא הכלי לשפע. וזה בחי' ואד יעלה מן הארץ והשקה את האדמה דהיינו את האד"ם שנברא מאדמה.

ועתה יבאר שהכלי בחי' מ' סתומה לקבל בו השפע נעשה ע"י שבא לצדיק, אבל צורת וגודל הכלי תלוי עד כמה היה נכסף ומשתוקק לנסוע לצדיק כפי שיבאר לקמן.

ועל ידי ההשתוקקות והרצון לנסוע להצדיק, נעשה רושם הכלי, כמו אומן כשרוצה לעשות כלי צריך לצייר ולחקוק מתחילה רושם וציור הכלי במחשבתו ובחומר שממנו נעשה הכלי, ואח"כ עושה הכלי. כן בזה הרצון לנסוע נעשה הציור ורושם הכלי, ואח"כ כשבא אליו^{מו} נעשה הכלי. כי עיקר הכלי לקבל בו שפע רוחני הוא הכסופים^{מז} לשפע

^ט בראשית פרק ב' (ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות יי' אלהים ארץ ושמים: (ה) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר יי' אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה: (ו) ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה:

רש"י (ו) ואד יעלה - לענין ברייתו של אדם העלה התהום והשקה עננים לשרות העפר ונברא אדם כגבל זה שנתן מים ואח"כ לש את העיסה אף כאן והשקה ואח"כ וייצר:

רבנו בחי' (ו) ואד יעלה מן הארץ. על דרך הפשט העשן העולה מלחות המימיות שבארץ בהיותו חם ולא נתערבו החלקים המימיים עם החלקים הארציים נקרא אד, ולפי שהמטר מן האד הלח הזה והענן מקבלו על כן נקרא הענן בלשון אד שכתוב (איוב לו, כז) יזוקו מטר לאדו:

^ט גם בדפוס ותולד - שהוא, ומתולד - שהיא

^כ גם בדפוס ותולד - ידם ומתולד - ידה

^{מב} צ"ע אם יראה הנמוכה נשמך על ידה השפעות דהיינו יחוד קב"ה ושכינתיה כל שכן יראת הרוממות שעל ידה נשלם ה' לא רק בשעת היחוד אלא ממש, אזי כ"ש שימשך השפעות הרבה יותר. ועוד שגם יראת הרוממות היא עולה מלמטה מהאדם נמצא שבשתייהן שייך לומר ואד יעלה מן הארץ והשקה את האדמה.

^{מג} שמואל ב' פרק ז פסוק יד והוכחתי בשבט אנשים ובנגעי בני אדם - פרש"י ונגעי בני אדם - זה אשמדאי שדחהו ממלכותו והשדים בני אדם הראשון הם שכל מאה ושלושים שנה שפירש אדם מאשתו במות הבל היו הרוחות מתייחמות ויולדות הימנו:

^{מד} מבוא שער' ו' ח"א דרוש ח'

^{מה} מבוא שערים - שער ו' חלק א' דרוש ח' דרושי נוקבא דו"א - והנה עתה מקבלת מוחין שלה פעם ב' בהארה עצומה לאין קץ יותר מבראשונה. כי בתחילה היו תמצית האור, ועתה לוקחת המוחין עצמן, ואז נגמרת להתקן, וחוזרת ליקח פעם שניה הכ"ב אותיות ע"י אימא, ונעשים ביסוד שלה דלת ב' וציר ב', ומקבלת מנצפ"ך שני, שהם מ"ן שניים, שכל זה הם בחי' נמתקות מאד. ואלו השניים שלוקחת ע"י אימא נקרא ציון, שהם רחמים, והרי עתה נשלמו בה ב' צירים וב' דלתות וב' מנצפ"ך שהם כ"ז אותיות שקבלה ע"י הו"א, וכ"ז אותיות שניות שקבלה ע"י הבינה. והנה כאשר תחבר ב' דלתות אלו כזה מ היו צורת סתומה מ סתומה של פסוק לפרבה המשרה כי ע"י ב' דלתות נסתם היסוד שלה ונעשית מ סתומה והוולד בתוכה הנעשה מן המ"ד ומ"ן ואז נקרא גן נעול מעין חתום כי המ"ן סגורים וחתומים בתוך דלתות אלו הנעשים מ סתומה ולפי שאלו הדלתות הם הכ"ב איתון אשר שם אשר מהם נצטייר הוולד לכן אין ציור צורת הולד נגמר עד ארבעים יום שמצטייר בכח ב' דלתות אלו שהם מ' סתומה. וכאשר בא זמן הלידה אלו ב' הדלתות נפתחים ויוצא הוולד מתוכם מצוייר. ונמצא כי ב' הדלתות והצירים הם צורת המם סתומה.

^{מו} עיין תורה לח תנינא - לפעמים הגדול הולך ונוסע להקטן, ולפעמים להפך. דהיינו שלפעמים הצדיק נוסע על המדינה ומאיר להתלמידים, ולפעמים התלמידים באים אצלו: ודע, שזאת הבחינה היא גדולה, דהיינו כשהגדול נוסע להקטן, זאת הבחינה היא גדולה ביותר. כי זה פשוט שהקטן צריך לבוא להגדול, כי הוא צריך לקבל ממנו. אף לפעמים אורו של הגדול הוא גדול מאד מאד, עד שאי

הזה והשפלות. המשל בזה כמו תירוץ נפלא על איזה קושיא, שאם כואב לו הקושיא ונכסף למצא תירוץ אזי מתקבל את התירוץ בשמחה, אבל כשלא כואב לו הקושיא, אזי התירוץ לא מתקבל ונשכח. וצריך גם ביטול למשפיע, שע"ז מקבל השפע בשמחה מצד שלא חושב שמגיע לו וגם סומך על המשפיע שזה הטוב לו, ומקבלו בשמחה/מ"ו. והביטול הוא שמבטל רצונו מפני רצון ה' ית', ולזה זוכה ע"י שבא לצדיק ומתבטל אליו וזוכה לשפלות כמבואר בתורה קלה/מ"ט שטבע הקטנות להתבטל בפני הגדלות.

וזה שמבאר רבנו שתחילה צריך לכסוף לנסוע לצדיק ואזי כשבא אליו הוא כלי מוכן לקבל ממנו, וכשמקבל ממנו שפלות אזי הכלי מוכן לקבל שפע הנ"ל מהקב"ה.

וצ"ע מדוע רושם הכלי הוא הכסופים לצדיק ולא הכסופים לשפע מוחין עצמו, כמו שהקושיא היא כלי לתירוץ. ונ"ל כי עיקר הכלי הוא השפלות וזה זוכים רק ע"י שבא לצדיק, והקבלה מהצדיק תלויה החשק לקבל ממנו. אבל הנכסף למוחין בלא שפלות לא יועיל לו כלום.

צ"ע מדוע רק כשבא לצדיק נעשה כלי, ולא שהיראה בעצמה היא הכלי לשפע. כמבואר בהרבה מקומות/ו. ונ"ל כי טבע היראה לאפס את האדם אבל זו לא שפלות אלא כמו אדם הקופא על עמדו, אבל כשבא לצדיק טבע הקטנות להתבטל, וזוכה לשפלות דהיינו שמוכן לרוקן את השכלו משכל עצמי, ואזי הוא כלי לקבל מוחין.

וזה כשמואל ראה את אליאב אחיו של דוד, סבר שאותו רוצה הקב"ה למשוח למלך על ישראל, והקב"ה

אמר לו **(שמואל א יו) ויא** אדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, פשוטו של מקרא שהקב"ה אמר לשמואל הנביא, אדם רואה רק את החיצוניות, אבל ה' רואה גם את הפנימיות. ורבנו מבאר שרמוז בפסוק זה שתי סוגי היראה הנ"ל, כי **ע"י יראה לעינים, היינו היראה התחתונה** יראה חיצונית **שמקבל על ידי מה שרואה בעינים** וע"ז מתעורר לירא מהקב"ה **כנ"ל**, דהיינו יראה שהיא בחי' אד העולה מן הארץ וכשנוסף לזה השתוקקות לנסוע לצדיק **על ידי זה נעשה בחי' אדם**. היינו שנמשכין השפעות על

ידי אד שהוא בחי' יראה זו התחתונה כנ"ל. והמ"ם הוא הכלי לקבל השפע כנ"ל. אבל על ידי היראה העליונה הנ"ל יראת הרוממות שהוא יב בא מהשכלת הלב ברוממותו ית', על ידה אישתלים שמא קדישא דקודשא בריך הוא על ידה נשלם השם הקדוש של הקב"ה כנ"ל. וזה רמוז בהמשך הפסוק הנ"ל **וה' יראה ללבב** דהיינו **ידעל ידי יראה ללבב שהוא בחי' יראה עליונה** הנ"ל שהיא באה מהשכלת הלב ברוממותו ית' כנ"ל ע"ז נשלם שם ה'.

אפשר להקטן לקבל מן הגדול במקומו מחמת רבוי האור הגדול מאד, על כן מברך הגדול להוריד ולהכניע עצמו אצל הקטן ולילך אחריו, כדי ששעל ידי זה יתמעט ויתגשם האור קצת, כדי שייכל הקטן לקבלו. נמצא בשהגדול צריך לילך להקטן, וזה מגדל עצם מעלתו מאד כנ"ל:

מ" לק"ה נפילת אפים הלכה א א' – לאחר התפלה נופלין על פניהם שהוא בחינת העלאת מ"ן נוקבין שנעשה על ידי השתוקקות וכסופין דקדשה במסירת נפש שזה בחינת נפילת אפים כמו שכתב רבנו בפרוש במאמר המתחיל זווגן של אותיות וכו' (בסימן לא לקוטי חלק א). ועל ידי זה אנו מצירין האותיות ונעשין כלי לקבל טוב. ובזה אנו גומרין לתקן ההשפעה שנמשכת בתפלה שתהיה שפע טובה וברכה על ידי כסופין של נפילת אפים, כי העקר תלוי בכסופין אם הם דקדשה מצירין האותיות ועושין אותו כלי לקבל טוב כמבאר שם.

מ" זה לו סותר שיכול לבקש גם שיבין למה זה טוב. ואפשר שצריך להכין עוד כלי ואזי יקבל שפע יותר טוב.

מ" תורה קלה – כי טבע הקטנות שיתבטל לגבי הגדלות. ועל כן בשמקרב להצדיק נתבטל הגדלות, כי על ידי אור הגדול של הצדיק נתבטל לגמרי. והוא בחינת (איוב כ"ט): "ראוני נערים ונחבאו", הינו על ידי שרואים פני הצדיק נחבאים הקטנים, כי הקטנות נתבטל לפני גדלות. ... והסימן על זה אם הוא מקשר להצדיק, הוא אם יש לו שפלות, כי טבע הקטנות שיתבטל לפני גדלות כנ"ל. ועקר ההתקשרות הוא אהבה, שיאהב את הצדיק אהבה שלמה, כמו שכתוב (בראשית מ"ד): "ונפשו קשורה בנפשו", ותרגומו: 'חביבא לה בנפשה', וכמו שכתוב (שמואל א י"ח): "ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד". ואהבתו את הצדיק יהיה יותר מאהבת נשים, כמו שכתוב (שמואל ב א): "נפלאה אהבתך לי מאהבת נשים".

י לק"ה ענין קדיש הלכה א א – ולקבל הקסד צריכין כלי וצנור ועל כן צריכין יראה, סטרא דלוי שהוא בחינת כלי לקבל שפע הקסד. ויראה נעשה על ידי רצון על ידי שנתגלה שהכל מתנהג על ידי רצונו יתברך לכד ואין שום חיוב הטבע כלל.

כא שמואל-א פרק טז (ו) ויהי בבואם וירא את-אליאב ויאמר אף נגד ידוד משיחו: (ז) ויאמר ידוד אל-שמואל אל-תבט אל-מראהו ואל-גבה קומתו כי מאסתיהו כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים וידוד יראה ללבב:

²² גם בדפוס ותרלד- שהוא בא, ומתלוי - שהיא באה

²³ המסך הפסוק הנ"ל בשמואל-א

²⁴ בדפוס נגמרת כאן התורה במילים - לבב שעני נשלם שם ה' כניל. ובתפא תיקו והוסיף כל השאר.

²⁵ גם בתרלד- עליונה הניל שהיא, ומתלוי- עליונה שהיא (ותיבת הניל נחוק)

כמ"ש בזהר הנ"ל כד ישראל אישתלימו בעובדייהו שמא קדישא אשתלים, ועיקר השלימות היא היראה יראת הרוממות כנ"ל, וזהו זה' יראה ללבב כי על ידי יראה עליונה הנ"ל שהיא בחינות יראה ללבב נשלם שם ה' כנ"ל:

עד כאן מה ששמע מוהרנ"ת מרבנו ומכאן הוסיף בסוגרים מה ששמע בשם רבנו

לנוזה המאמר, שמעתי בשמו, שהוא שייך על פסוק {תהלים פד'} ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים^{ט"ז} בציון, ואיני יודע הפירוש, אך כפי הנראה, יש שייכות לסוף המקרא דהיינו סוף הפסוק יראה אל אלקים בציון לענין מאמר הנ"ל עיין שם מה שכתוב בסופו, שעל ידי ההשתוקקות לנסוע להצדיק נעשה ציור ורושם הכלי וכו',

[ודף קי.]

וזהו בחי' יראה אל אלקים בציון. ציון זה בחי' ציון ורושם הכלי, שנעשה ע"י ההשתוקקות לנסוע לצדיק וכו'

כנ"ל שעיי"ז נעשה כלי לשפע מוחין שעל ידו זוכין אח"כ להתקרב להש"י בחי' יראה אל אלקים בציון, היינו ע"י ציון ורושם הכלי, שנעשה ע"י השתוקקותו הגדולה בתחילה דהיינו שהשגות אלקות בחי' "יראה אל אלקים", זוכים להם ע"י "ציון", דהיינו סימן ורושם הכלי שנעשה ע"י הכסופים לבוא לצדיק;

ועי"ש גם בתחילת הפסוק ובפרש"י, שאותם שמסילות בלבבם, הם ילכו מחיל אל חיל. ואולי הכוונה^{ט"ח} שאותם שנכספים לנסוע לצדיק, ובלבם מחשבים המסילות והדרך, כיצד להגיע לצדיק, הם ילכו מחיל אל חיל, ע"י שכשיבואו לצדיק, יזכו לקבל ממנו כלים, שעל ידם יעלו ממדרגה למדרגה יותר ויותר.

ס'ואמר רבינו ז"ל, שכל מי שיש לו יגיעות וטירחות^{ט"א} יותר בתחלת ההתקרבות להש"י, דהיינו שיש לו מניעות רבות וגדולות כגון מאביו ואשתו וחותנו או משאר בני אדם שמונעים ומעכבים אותו מאד ומניעות מחמת ממון ושאר מניעות ועכובים ובלבולים, שמשתטחים לפניו ומונעים אותו מאד, והוא צריך להתייגע ולטרזח מאד לשברם. כל אלו היגיעות והטרחות שיש לו בתחילת ההתקרבות, הם טובה גדולה להאדם. כי עיי"ז זוכה אח"כ לקבל הרבה קדושה דהיינו מוחין וחכמה וטהרה דהיינו תשובה^{ט"ב}, כי ע"י היגיעות שבתחילה נעשה הכלי שפלות כנ"ל וכל מה שיש לו יותר יגיעות וטירחות וכו' לבוא לצדיק עיי"ז מתגבר החשק, וכשבא אחרי כל המניעות, הוא בא עם הרבה יותר ביטול עצמו, ויותר מתקיים בו טבע הקטנות להתבטל מפני הגדלות, וזוכה יותר לשפלות, ואז יש לו כלי גדול ביותר לקבל אח"כ בתוכו שפע קדושה וטהרה מוחין והתעוררות לתשובה להתקרב להש"י [ט"ג/ט"ד] וזוכה ליראה גדולה יותר

^{ט"א} מוהר"ת בתקפא

^{ט"ב} תהלים פרק פד (ה) אֲשֶׁר יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְיוּ לְךָ עוֹד יִלְלוּךָ סְלֵה: (ו) אֲשֶׁר יָאֵם עוֹד לֹךְ בְּךָ מְסֻלוֹת בְּלִבְכֶם: (ז) עֲבָרְיָ בְעֵמֶק הַכָּבָא מֵעַיִן יִשְׁתַּוְּהוּ גַם-בְּרָחוֹת יַעֲטֶה מוֹרָה: (ח) יִלְכוּ מִחֵיל אֶל-חֵיל יִרְאֶה אֶל-אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן:

רש"י (ח) ילכו מחיל אל חיל – אותם הנזכרים למעלה יושבי ביתך אשר מסילות בלבבם: מחיל אל חיל – מבית המדרש לב"ה ויראה צבאם וחילם אל הקדוש ברוך הוא בציון:

^{ט"ג} מתרלו- אלקים

^{ט"ד} אין להקשות אם מוהרנ"ת לא ידע מה הוא אמינא שאני אבין. כי היו אחרי מוהרנ"ת גדולי תורה מאנ"ש שעמלו להבין את דברי רבנו ומסתמא הצליחו ומה שאיזה צדיק כבר ביאר, אזי בקל יכול גם תלמיד קטן לחזור לגלות.

^{ט"ה} בתולו מתחיל כאן סוגרים. חו שעות כי כאן הוא תוך סוגרים שהתחילו בעמוד הקודם ויסגרו בסוף התורה.

^{ט"ו} מתרלו - וטרחות

^{ט"ז} כמבואר בתורה נא החילוק בין קדש וטהור כי קדש הוא שמעיקרא קדוש, וטהרה היא שהיה טמא ונטהר וזה בחי' תשובה.

^{ט"ח} לק"ה נזק שכן ג' ח', מונא בשי"ק ח"א סימן צד, וח"ה סימן ז', ועיין באיבי הנחל בסוף ביאורו לתורה כ'.

^{ט"ט} לקוטי הלכות נזקי שכנים הלכה ג אות ח' – פי אי אפשר להוציא מבח אל הפעל כי אם על ידי החשק והכסופין שנעשין על ידי המניעות, כי המניעה היא בשביל החשק וכל מה שמתגברים על האדם המניעות ביותר, חס ושלום, צריך שיגביר החשק ביותר ועל ידי התגברות החשק והרצון על ידי זה משבר המניעות כנ"ל. נמצא, שדיקא על ידי המניעות מוציאין מבח אל הפעל, פי על דם מתגבר החשק שעל ידי זה מוציאין מבח אל הפעל כנ"ל.

...ואלו הכלים נעשין על ידי המניעות שעל ידי שיש להאדם מניעות קדם שמוציא מבח אל הפעל איזה דבר שבקדשה והוא מתגבר ומשברם על ידי התגברות החשק אזי נעשין מכל המניעות מחצות וכלים דקדשה לקבל בתוכם האור בהדרגה ובמדה שזהו עקר התקון של בחינת התפתחות שתי הרוחות הנ"ל שהוא בחינת מוציא מבח אל הפעל כנ"ל, פי המניעות שהם בחינת רקיעין בחינת מחצות המפסיקות ומונעין מן הקדשה, אחר כך כשזוכין לשברם אזי נתהפכין המניעות ונעשה מהם מחצות קדושות שעל ידם עקר התקון שעל ידם מקבל האור בתוך הכלים בהדרגה ובמדה. וכל מה שהיה לו מניעות יותר בתחלה וזכה אחר כך שיהיה לו כלים קדושים הרבה יותר

שעולה ומעוררת עוד יותר השפעת מוחין, וכשבא שוב לצדיק נעשה לו כלי גם למוחין אלה, וכך בכל פעם שבא לצדיק זוכה יותר, ומתקיים בו ילכו מחיל אל חיל, מיראה קטנה ליראה גדולה יותר, וזה בחי' יראה אל אלקים בציון כנ"ל דהיינו שהיראה אל אלקים, בחי' השגות אלוקות, דהיינו המוחין שעל ידם היראה, הוא כפי גודל הציון, דהיינו חוזק רושם הכלי, וכשבא לצדיק נעשה מהרושם גם כלי ממש לקבל בו עוד מוחין] :

עד כאן ביאור חברותא לתורה קפה

לקבל האור בתוכם. וכמו שאמר רבנו זכרוננו לברכה שעל ידי שהאדם נתקרב לה' יתברך על ידי מניעות רבות שהתגברו עליו ושרם, על ידי זה נעשה כלי אחר כך לקבל בתוכו הקדשה, הינו כנ"ל. וכן אמר עוד שמכל המניעות שיש להאדם בתחלה קדם שזוכה לעשות הדבר שבקדשה אחר כך בשזוכה לגמרו ולעשותו נעשה מכל מניעה ומניעה דברים גבוהים מאד וכנזכר לעיל, כמבאר בשיחות הר"ג, הינו כנ"ל, כי אחר כך נעשין מהמניעות דיקא כלים יקרים וקדושים לקבל האור בתוכו בהדרגה ובמדה שזהו עקר התקון כנ"ל.

